

SVETIMŽODŽIŲ IR JŲ ATITIKMENŲ VARTOSENOS POKYČIAI GLOBALIZACIJOS KONTEKSTE

Regina ŽUKIENĖ

VGTU KIF Lietuvių kalbos skyrius

El. paštas regina.zukiene@vgtu.lt

Anotacija. Didėjanti svetimybų vartosenos sklaida visuomenės kalboje neigiamai veikia technikos mokslo kalbą, todėl akademinėje aplinkoje daugėja svetimžodžių – tai neišvengiamas spartėjančios globalizacijos, gamybinių bei kalbinių kontaktų rezultatas. Tyrimo tikslas – atskleisti svetimžodžių ir jų lietuviškų atitikmenų vartosenos Vilniaus Gedimino technikos universiteto (VGTU) Aplinkos inžinerijos fakulteto magistro studijų studentų kalboje santykį. Pateikiami tyrimo, atlikto 2016–2017 m., lyginamieji duomenys. Analizuojami svetimžodžių ir jų atitikmenų vartosenos motyvai ir galimi socialinės aplinkos įtakos veiksniai, kurie lemia magistrantų pasirinkimą vartoti arba nevertoti svetimžodžius.

Reikšminiai žodžiai: globalizacija, kūrybiškumas, svetimžodžiai, lietuviški atitikmenys, socialinių situacijų veiksniai.

Įvadas

Spartėjantys globalizacijos procesai neaplenkia ir Lietuvos: *visuomeninių santykių pokyčiai, milžiniška technologijų plėtra verčia naujai žvelgti į komunikacinę kalbos paskirtį*, nes kuriasi pasaulinė žinių bendruomenė. Norėdami šioje bendruomenėje dalyvauti stengiamės būti atviri naujovėms, bet dėl didžiulio pokyčių srauto ne visada spėjame kūrybiškai asimiliuoti naujus reiškinius žyminčius kalbos elementus. Jei laikytumėmės požiūrio, kad kalbos paskirtis pirmiausia yra komunikacinė, svetimžodžiai atrodytų natūralus, nes globalizacijos kontekste neišvengiamas, kalbos bruožas. Tačiau jei neapsiribotume šiuo supaprastinimu, tektų atsižvelgti į tai, kad kalba persipynusi su tautiškumu ir tautinėje bendruomenėje turbūt visų yra branginama kaip savita pasaulio matymo, suvokimo ir naujų dalyvavimo jame būdų, naujų reiškinų kūrimo, vizijų formavimo priemonė. Ta pačia kalba kalbančių žmonių bendruomenė dalijasi ir tuo pačiu kūrybiniu potencialu tiek, kiek dalyvauja nuolatiniame, neišvengiamame kalbos kūrime ir pritaikyme prie naujų reiškinų, įvardydami naujus įvykius, naujus daiktus, įrenginius, prietaisus, politines santvarkas, procesus ir t. t. Todėl stengiantis apglėbti besikeičiantį pasaulį galimybė įvardyti įvykius sava kalba yra būdas integruoti materialuosius pokyčius į dvasinę savimonę, susieti naujus

įvykius su savo patirtimi. Naujosios informacinės technologijos keičia žmonių gyvenimą, nes atsiranda naujų galimybių, spartėja informacijos paieška, greitėja bendravimas. Angliakalbių valstybių ekonominis augimas, kolonijų plėtimas skatina ne tik didelę angliškai kalbančių žmonių sklaidą pasaulyje, bet ir suintensyvėjusius globalizacijos procesus, kurie, besivystant naujoms technologijoms ir ypač 20 a. pabaigoje atsiradus internetui, sudaro galimybę anglų kalbai tapti pagrindine (prestižine) mokslo ir technologijų kalba. Nors anglų kalba nėra didžiausia pagal vartotojų, kuriems ji yra gimtoji kalba, skaičių, tačiau šios kalbos populiarumas ir nevaldoma sklaida pasaulyje įvardijama kaip grėsmė, galinti sukelti mažų valstybinių kalbų išnykimo situaciją (Karpuškienė, 2011, p. 15). Informacinės technologijos pirmiausia buvo kurtos anglų kalbai, todėl lietuvių kalbai teko prisitaikyti. Ir nors techninės galimybės vartoti taisyklingą lietuvių kalbą elektroninėje erdvėje jau sukurtos, bet jomis, kaip teigia kalbininkė Rasuolė Vladarskienė, ne visi naudojasi (2013). Lietuvoje kalbos politiką nustato Valstybinės kalbos įstatymas, kuris reglamentuoja valstybinės kalbos vartojimą viešajame Lietuvos gyvenime. Šio įstatymo įgyvendinimu rūpinasi Valstybinė lietuvių kalbos komisija ir Valstybinė lietuvių kalbos inspekcija, tačiau vien

teisinėmis priemonėmis kalbos prestižą pakelti sunku, o juk kalbėti ir rašyti gražia ir taisyklinga lietuvių kalba turėtų būti kiekvieno Lietuvos piliečio garbės reikalas (Vladarskienė, 2013). Ypač kinta mokslo kalba, kuriai būdinga terminų vartoseną. Natūralu, kad itin sparčiai plinta kompiuterijos terminai, kurių daugelis yra atėję iš anglų kalbos, todėl, siekiant palaikyti kalbos grynumą, jų plitimą stengiamasi riboti. Kompiuterijos terminijos tvarkyba yra neįprasta tuo, kad šios srities svetimžodžiai plinta labai greitai ir todėl vartotojų kalboje įsitvirtinusios nesulietuvinintos leksikos norminimas susiduria su pasipriešinimu. Kompiuterijos svetimybės keičiamos į atitinkamus lietuviškus terminus, nes priešingu atveju, anot Angelės Kaulakienės (2000, p. 23), dėl nenutrūkstamo, o kartais net ir gausaus netvarkomo skolinčių kompiuterijos terminų antplūdžio gali susidaryti tokia padėtis, kad visa termininė kompiuterijos leksika taps skolinčia. Todėl tokią kompiuterijos terminijos padėtį reikėtų laikyti nenormalia, nes būtų pažeistas vienas svarbiausių terminologijos principų – savųjų terminų prioriteto užtikrinimas. Tačiau ne visada kompiuterijos svetimybėms pavyksta sėkmingai surasti tinkamų lietuviškų atitikmenų, nes siūlomi pakaitai ne visais atvejais atitinka jiems keliamus reikalavimus. Todėl ypač svarbu su nauja sąvoka atėjusiam kitakalbiui terminui, laikantis terminų pastovumo principo, parinkti gerai apgalvotą ir labiausiai tinkantį savos kalbos atitikmenį (Kaulakienė, 2006, p. 24). Žinoma, ne visi specialistų siūlomi nauji kompiuterijos terminai prigyja lietuvių kalboje, nes, kalbininkų nuomone, konkretaus lietuviško termino pasirinkimą ar atmetimą lemia įvairūs veiksniai: termino trumpumas, skambumas, vartosenos patogumas, aiškumas, tikslumas, skolinio įsigalėjimas ir pan. (Celiešienė, 2009, p. 14). Taigi susidaro situacija, kad nespėjus sukurti lietuvių kalbos daryba pagrįstų atitikmenų, svetimžodžiai palaipsniui virsta naujaisiais tarptautiniais žodžiais – įteisintomis svetimybėmis. Anot Jono Vaiškūno (2008), moderniosios svetimybės dažnai pateisinamos pažangos mitu, nes dažnas lengvai patiki, kad neva dauguma svetimžodžių lietuvių kalbai yra reikalingi ir liudija kalbos pažangą (Vaiškūnas, 2008). Kalbininkė Loreta Vaicekauskienė patvirtina, kad lietuvių kalbos skolinių palyginimas pagal kilmę davė numanomą ir vienareikšmišką rezultatą: dabartinės lietuvių kalbos vartotojai lietuvių kalbą daugiausia papildė iš anglų kalbos pasiskolintais žodžiais (Vaicekauskienė, 2013, p. 13). Iš tiesų, anglų kalbos donorystė kitoms kalboms daro jos skolinius tinkamus pretenduoti į tarptautinio žodžio statusą, nes skolinimasis lemia sociokultūriniai tam tikrų bendruomenių vaidmenys, tų kultūrų (ir atitinkamai) kalbų

prestižas, dėl kurio skolinys suteikia vartosenai papildomą pragmatinį (anglų kalbos atveju, *šiuolaikiškumo, globalumo*) efektą (Vaicekauskienė, 2013, 14). Vis dėlto, anot minėtos autorės, reikia turėti galvoje, kad laisvoje valstybėje svetimžodžių plitimas prasidėjo apie 20 a. viduryje ir buvo laipsniškas, nors amžiaus pabaigoje ir suaktyvėjo dėl informacinių technologijų plėtros ir intensyvėjančių globalizacijos procesų, taigi penkis dešimtmečius už geležinės uždangos praleidusioje Lietuvos bendruomenėje sociolingvistinė situacija pasikeitė gerokai staigiau (Vaicekauskienė, 2013, p. 15), todėl galimai dėl to išryškėjo griežtesnės neigiamos lietuvių kalbininkų, kultūros ir visuomenės veikėjų reakcijos į anglų kalbos plitimą.

Metodika

Tyrimo objektas – lyginamieji VGTU nuolatinųjų studijų Aplinkos inžinerijos fakulteto II kurso magistrantų 2016–2017 m. atliktos apklausos duomenys.

Tyrimo tikslas – remiantis Vilniaus Gedimino technikos universitete 2016–2017 m. atliktos anketinės apklausos duomenimis, paanalizuoti Aplinkos inžinerijos fakulteto II kurso magistro studijų studentų svetimžodžių ir jų atitikmenų vartojimo profesinėje kalboje ypatumus ir aptarti socialinės aplinkos veiksnius bei studentų pasirinkimo vartoti svetimžodžius ar jų atitikmenis arba jų nevartoti motyvus.

Tyrimo metodas – anketinė apklausa, kurioje dalyvavo 136 Aplinkos inžinerijos fakulteto II kurso magistrantai, kurių amžius – 25–26 m., t. y., iš jų 52 absolventai, baigiantys studijas 2016 m., 84 – baigiantys studijas 2017 m.

Anketiniam tyrimui magistrantams buvo pateiktas nedidelis sąrašas profesinėje kalboje dažniausiai vartojamų nenorminių svetimžodžių variantų su lietuviškais vienžodžiais ir dvižodžiais atitikmenimis ir paprašyta nurodyti vartosenos prioritetus. Taip pat buvo prašoma paaiškinti pasirinkimo motyvus ir tai, kaip galimos socialinės situacijos veikia vienokį ar kitokį apsisprendimą vartoti ar nevartoti svetimžodžius. Anketą parengė VGTU KIF Lietuvių kalbos skyriaus darbo grupė, vykdanči projektą „Svetimžodžių funkcionavimo profesinėje kalboje tyrimas“, finansuojamą Valstybinės lietuvių kalbos komisijos pagal Lietuvių bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų funkcionavimo ir kaitos tyrimų 2011–2020 m. programą. Minėta anketa buvo naudojama ir kitoms tiramųjų grupėms: VGTU dėstytojams (Buivydienė ir Rutkienė, 2017) ir I-o bei IV-o kurso bakalauro studijų studentams apklausti (Žukienė, 2016).

1 lentelė. Svetimžodžiai ir jų atitikmenys

Nenorminiai variantai	Autentiška forma ir kilmė	Vienžodžiai atitikmenys	Dvižodžiai atitikmenys
čatas	angl. <i>chat, real time chat</i>	pokalbis	pokalbių svetainė / tikralaikis pokalbis
kartridžas	angl. <i>toner cartridge, ink cartridge</i>	rašalinė	dažų (rašalo) kasetė / dažomieji milteliai
routeris	angl. <i>router</i> , pranc. <i>routeur</i>	maršrutizatorius	maršruto parinktuvas
spelingas	angl. <i>spell checker, speller, spelling</i>	rašyba	rašybos tikrintuvė / rašybos tikrinimas
blogas	angl. <i>bloger</i>	tinklaraštis	interneto dienoraštis
dedlains	angl. <i>deadline</i>	terminas	galutinis terminas
printeris	angl. <i>printer</i> , pranc. <i>imprimante</i>	spausdintuvas	spausdinimo įrenginys
spamas	angl. <i>spam</i>	brukalas	elektroninis šlamštas / el. pašto šiukšlės
parkingas	angl. <i>parking</i>	aikštelė	automobilių stovėjimo aikštelė
flešiukas	angl. <i>flash memory</i>	atmintukas	USB raktas / laikmena / atmintinė
ofisas	angl. <i>office</i>	biuras, įstaiga (būstinė, kontora, raštinė)	darbo (privatus) kabinetas

Lietuviški svetimžodžių atitikmenys rinkti iš Kalbos patarimų (2013) ir Valstybinės lietuvių kalbos komisijos konsultacijų banko (2010). Anketoje vienam svetimžodžiui buvo pateiktas vienas arba keli lietuvių kalbos normas atitinkantys pakaitai (išskyrus skolinį *routeris*, kuriam, kaip vienžodis atitikmuo, parinktas taip pat nenorminis variantas *maršrutizatorius*, kuris turi būti keičiamas į *maršruto parinktuvą* (Dagienė, Grigas, ir Jevsikova, 2008; Kalbos patarimai, 2013, p. 43) (1 lentelė).

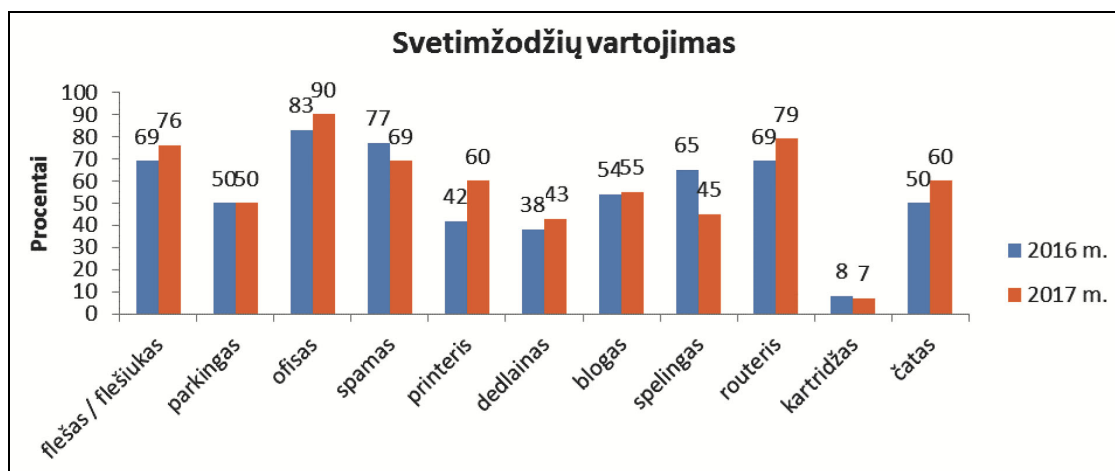
Rezultatai ir jų analizė

Lyginant 2016–2017 m. atliktos anketinės magistrantų apklausos duomenis akivaizdu, kad dvejų metų absolventų pasirinkimo procentinė raiška gana panaši, tik neretais atvejais, pvz., 2017 m. kiek didesnė (1 paveikslas), pvz.: *čatas* 2016 m. – 50 proc., 2017 m. – 60 proc.,

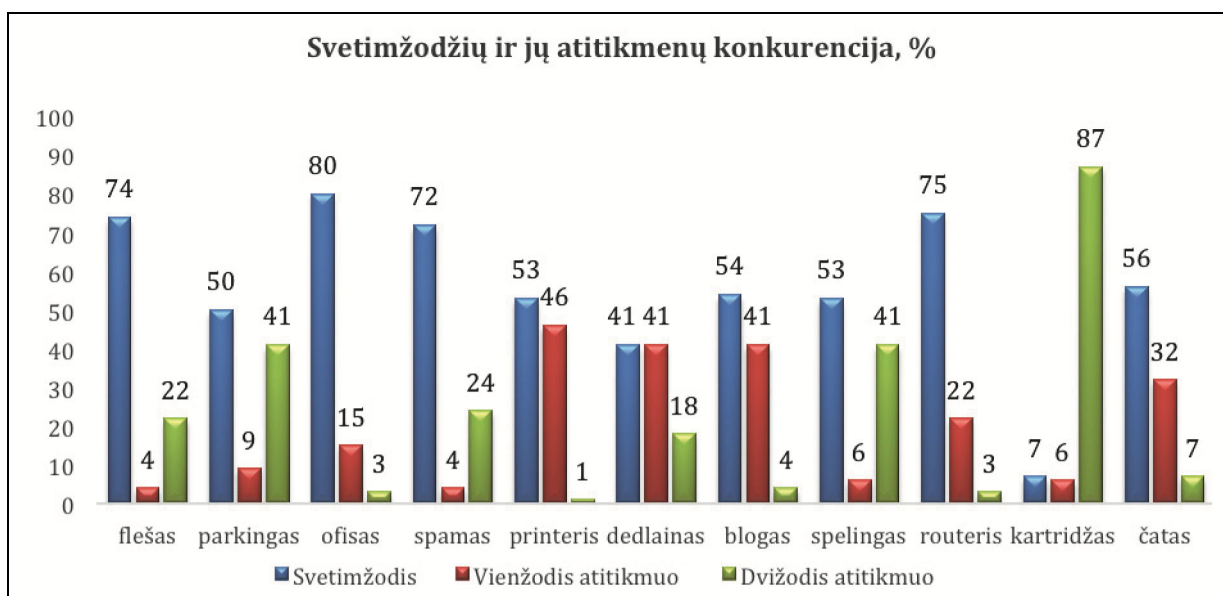
routeris 2016 m. – 69 proc., 2017 m. – 79 proc. *printeris* 2016 m. – 42 proc., 2017 m. – 60 proc., *ofisas* – 2016 m. – 83 proc., 2017 m. – 90.

Kalbant apie lietuviškų vienžodžių atitikmenų vartojimą, akivaizdžiai matyti, kad kai kurių vienžodžių atitikmenų vartoseną ženkliai padidėjo, pvz., *susirašinėjimas* (2016 m. 35 proc., 2017 m. 31 proc.), *maršrutizatorius* (2016 m. 27 proc.), 2017 m. 19 proc., *spausdintuvas* (2016 – 58 proc., 2017 m. 38 proc.), *biuras* (2016 m. 27 proc., 2017 m. 7 proc.), *atmintukas* (2016 m. 8 proc., 2017 m. 3 proc.).

Rinkdamiesi dvižodžius lietuviškus atitikmenis 2016 m. ir 2017 m. absolventai esminių skirtumų neparodė, nes renkamasi buvo panašiai, pvz., *dažų kasetė* 2016 m. 92 proc., 2017 m. – 83 proc., *rašybos tikrintuvė* – 2016 m. 31 proc., 2017 m. 48 proc. ir t. t.

1 paveikslas. Svetimžodžių vartojimo duomenys

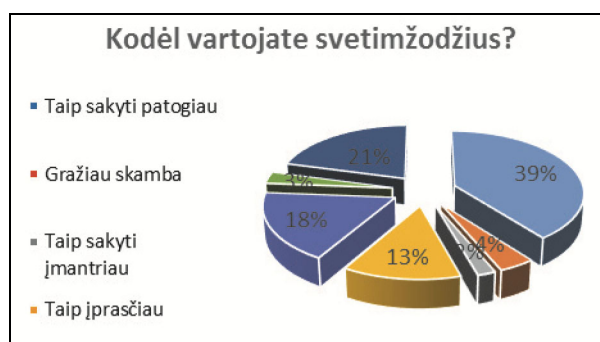

2 paveikslas. Svetimžodžių ir lietuviškų atitikmenų palyginima

Kaip jau buvo minėta, akivaizdu, kad lyginant abiejų metų svetimžodžių ir jų lietuviškų atitikmenų vartosenos duomenis, aiškiai matoma didėjanti svetimžodžių vartojimo persvara (2 paveikslas), tačiau kalbant apie termino ekonomiškumą, pastebėta, jog tai magistrantams nėra lemiamą priežastį pasirinkti vieną ar kitą variantą, nes, pvz., dvižodžius atitikmenis kai kuriais atvejais renkama dažniau (*USB raktas, automobilių stovėjimo aištelė šiukšlių dėžė, rašybos tikrintuvė, dažų kasetė* ir t. t.) nei vienžodžius. Vienžodžiai atitikmenys, kuriuos magistrantai rinkosi dažniau nei dvižodžius, buvo *biuras, spausdintuvas, terminas, tinklaraštis, maršrutizatorius, susirašinėjimas*. Tačiau 2009 m. kompiuterijos terminų vartojimo poslinkius tarp studentų Kauno technologijos universitete nagrinėjusi Vilija Celešienė daro prielaidą, kad analizuojant konkrečius kompiuterijos skolinių ir atitikmenų pasirinkimo ar atmetimo atvejus pastebėta, kad kelių žodžių lietuviškam terminui sunkiau konkuruoti su vienažodžiu skoliniu, o dvižodžius lietuviškus terminus, tokius kaip *pokalbių svetainė, nešiojamasis kompiuteris, dažomieji milteliai*, respondentai dažniausiai atmetantys todėl, kad jie galimai yra *nepatogūs* vartoti (Celešienė, 2009, p. 11). Tačiau Vilniaus Gedimino technikos universitete studentų ir dėstytojų apklausos duomenis nagrinėjusios autorės Regina Žukienė (2016, p. 108), Vaida Buivydienė ir Lina Rutkienė (2017, p. 42) šio vartosenos nepatogumo faktoriaus nepatvirtina, nes, jų manymu, nei studentams, nei dėstytojams nėra itin svarbus kalbos ekonomijos principas: respondentai ir renkasi, ir patys siūlo dvižodžius terminus galimai dėl to, kad patys yra mokslo kalbos vartotojai ir kūrėjai, įpratę

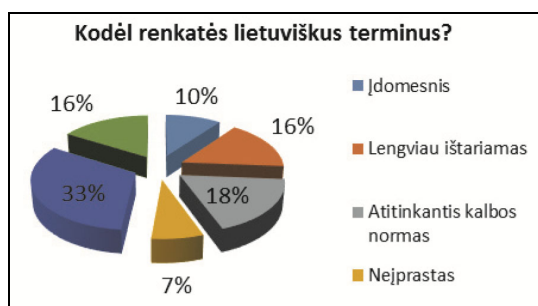
prie rūšinių sąvokų ir jas įvardijančių terminų (Buivydienė ir Rutkienė, 2017, p. 43).

Kalbant apie svetimžodžių pasirinkimo motyvus, dažniausias magistrantų teiginys yra tas, kad *taip sakyti yra patogiau* (40 proc.), nes šie žodžiai yra visiems *suprantamesni* (21 proc.), *dažniau vartojami* (18 proc.), taigi ir *įprastesni* (13 proc.). Tik nedaugelis respondentų nurodo, kad svetimžodžiai gali būti pasirinkti dėl *gražesnio skambėjimo* (4 proc.), dėl to, kad *taip sako jų draugai* (3 proc.) arba kad *taip sakyti yra įmančiau* (2 proc.) (3 paveikslas).

3 paveikslas. Nenorminių skolinių vartosenos motyvai

Lietuviškų atitikmenų pasirinkimo motyvai dažniausiai nurodomi tokie, kaip *lietuviškumas* (32 proc.), *kalbos normų atitikties* (18 proc.), *suprantamumas* (16 proc.), o neretai ir *įdomumas* (10 proc.), kartais dar ir *neįprastumas* (7 proc.). Be kita ko, neretai lietuviško atitikmens pasirinkimo priežastį magistrantai nurodo ir tai, kad lietuvišką terminą tiesiog yra *lengviau išstarti* (16 proc.) (4 paveikslas).

4 paveikslas. Požiūris į lietuviškų atitikmenų vartoseną

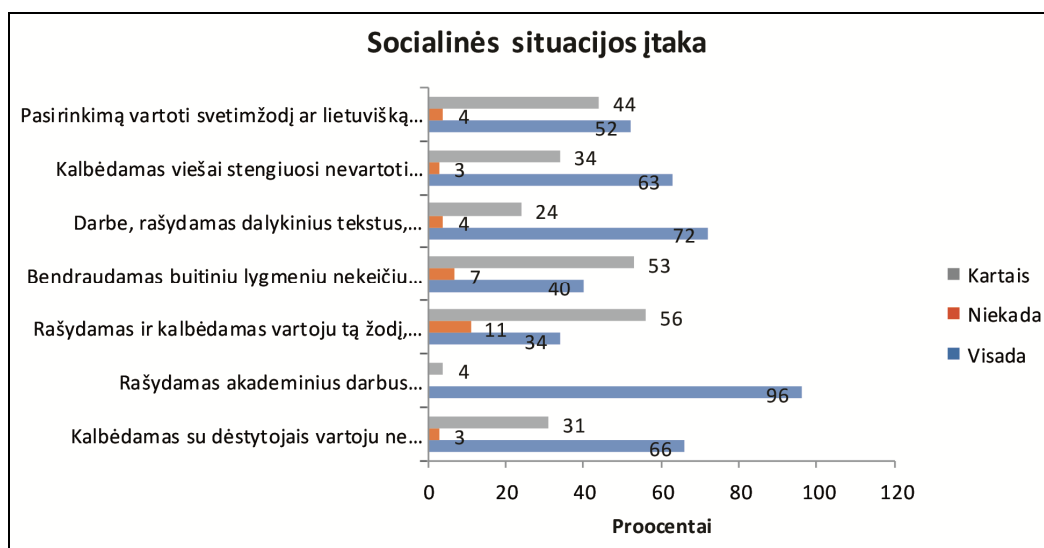
Lietuvių kalbai ir jos raidai, anot kalbininkės Vidos Rudaitienės (2011), didelę įtaką daro įvairūs socialiniai ir kultūriniai veiksniai. Mat, autorės nuomone, kalba atlieka savo paskirtį tik tada, kai aprėpia įvairias socialinio gyvenimo ir žmonių veiklos sritis, be to, akivaizdu, kad kalba esanti geriausia kultūros atsiskleidimo ir raiškos priemonė, mat jos leksikoje atsispindi visuomenės gyvenimo ir kultūros pokyčiai, joje matyti žmogaus minties raida, požiūris į vienus ar kitus dalykus (Rudaitienė, 2011, p. 41).

Atliktoje magistrantų apklausoje taip pat buvo klausama, kokį poveikį svetimžodžio ar lietuviško atitiktens pasirinkimui turi socialinė situacija (5 paveikslas).

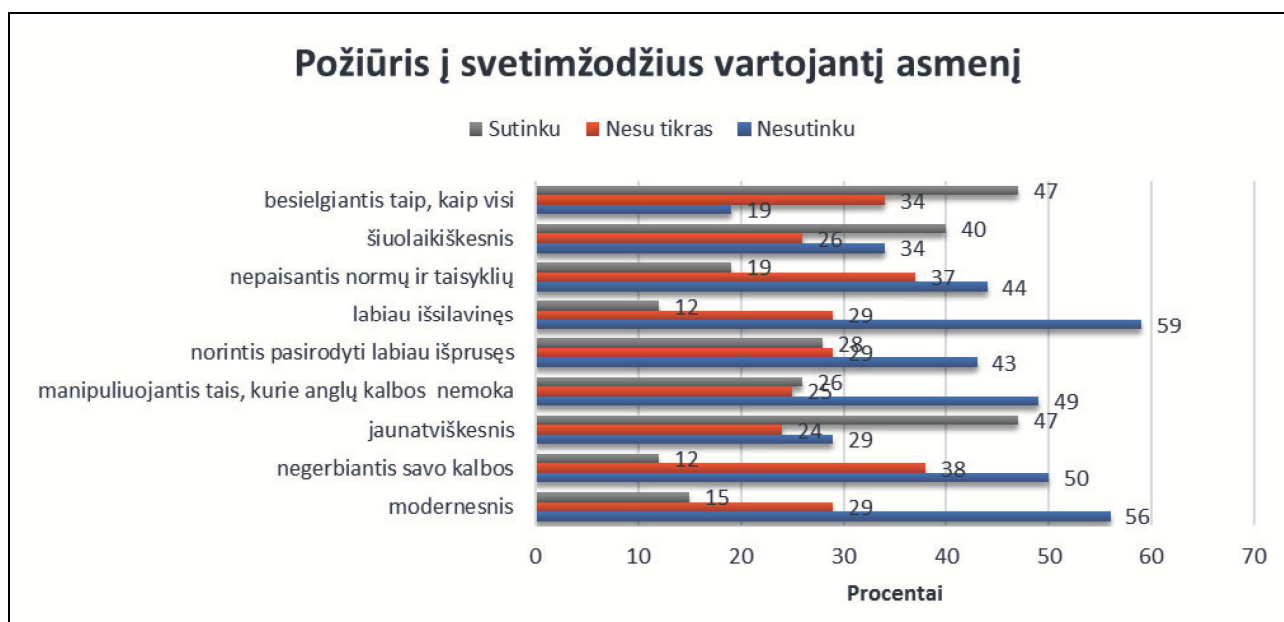
Iš atsakymų paaiškėjo, kad didžioji dalis studentų lietuviškus terminus *visada* vartoja kalbėdami *viešai* (63 proc.), *rašydami akademinis darbus* (96 proc.), *bendraudami su dėstytojais* (66 proc.). Be to, studentų pasirinkimui vartoti ar nevertoti svetimžodžius labai svarbi teksto paskirtis, nes, kaip jie teigia, *vienaip kalbama su draugais buitinėmis sąlygomis*, kitaip *bendraujant su dėstytojais akademinėje aplinkoje*, o dar kitaip *su verslo partneriais dalykinėje sferoje*. Taigi akivaizdu, kad stu-

dentų lietuviško atitiktens ir svetimžodžio pasirinkimo konkurenciją nulemia auditorija, kuriai skiriamas tekstas.

Apklausoje taip pat buvo siekiama nustatyti respondentų požiūrį į svetimžodžius vartojančius asmenis, nes, kaip teigia Vilniaus Gedimino technikos universiteto dėstytojų apklausą atlikusios autorės, svetimžodžių vartojimas dažnai siejamas su kalbos, iš kurios šis žodis atėjo, prestižškumu (Buivydienė ir Rutkienė, 2017, p. 40), taigi ir, tikėtina, su asmenų, vartojančių savo kalboje angliškus žodžius, išskirtinumu. Tyrėjų manymu, remiantis kitais sociolingvistiniais tyrimais, atliktais vidurinėje mokykloje, hipotetiškai galima būtų tvirtinti, kad asmenys, vartojantys savo kalboje angliškus žodžius, patys tikisi didesnio pripažinimo visuomenėje, siekia prestižo, nori būti palankiau vertinami, nei tie, kurie svetimžodžių savo kalboje stengiasi iš viso nevertoti. Minėtų autorių aprašyto tyrimo (Čekuolytė, 2010, pp. 322–341) duomenimis, atskleidžiamas jaunuolių požiūris į angliškus žodžius vartojančius suaugusius žmones: suaugęs žmogus, įterpiantis į savo kalbą angliškus jaunimui būdingų žodžių, moksleiviams atrodo jaunatviškas, energingas, neturintis vaikų, įdomiai leidžiantis laisvalaikį, turintis draugų užsienyje, gyvenantis moderniai (Buivydienė ir Rutkienė, 2017, p. 40). Tačiau pačių autorių atlikta anketinė VGTU dėstytojų apklausa parodė, kad dėstytojais skolinėtų terminų vartojimo nesieja nei su modernumu, nei su šiuolaikiškumu, nei tuo labiau su geresniu išsilavinimu, nes, daugumos nuomone, yra priešingai – asmuo, į savo kalbą įterpiantis angliškus žodžius, tiesiog negerbia savo kalbos (Buivydienė ir Rutkienė, 2017, p. 41), o tai galima būtų traktuoti ir kaip savo šaknų, savo tautos istorijos ir savęs negerbimą.

5 paveikslas. Socialinės situacijos įtakos veiksniai

6 paveikslas. Magistrantų požiūrio į skolinius vartojantį asmenį nuostatų diagrama

Pastebėta, kad dabartinei visuomenei būdingas siekis išsiskirti iš kitų ir su tuo susijęs savo kalbos moderninimas, noras kalbėti ir rašyti įmančiau, neįprasčiau, kitoniškiau, tuo pačiu ir globalios visuomenės viena iš ryškesnių tendencijų – kitoniškumo siekimas ir jo toleravimas. Kita vertus, plečiantis naujų technologijų pritaikymo galimybėms ir keičiantis informacijos perteikimo būdams bei formoms, kinta ir bendravimo kultūros raiška, nes pastebimas ir dažnesnis vienu ar kitu leksikos vienetu įsitvirtinimas, o galimai ir su tuo susijęs reiškinys, kurį galima pavadinti *kalbos mada* (Rudaitienė, 2011, p. 42).

Tačiau šiame straipsnyje aptariama anketinė universiteto absolventų apklausa parodė, kad VGTU Aplinkos inžinerijos fakulteto magistrantai skolinių terminų vartojimo nesiejia nei su modernumu (56 proc.), nei su geresniu išsilavinimu (59 proc.), nei su normų ir taisyklių nepaisymo išskirtinumu (44 proc.). Atvirkščiai, dauguma magistrantų mano, kad žmogus, savo kalboje vartojantis angliškus žodžius, niekuo nėra nei ypatingas, nei tuo labiau madingas, nes jis elgiasi tiesiog tipiškai, t. y., *taip kaip visi* (47 proc.). Tačiau daugelis (6 paveikslas) magistrantų sutinka, kad toks žmogus galimai atrodo *jaunatviškesnis* (47 proc.), *šiurpalesnis* (40 proc.) ir, tikėtina, *patrauklesnis*.

Taigi globalizacijos sąlygomis kiekvienoje visuomenėje iškyla tautiškumo ir kultūros universalumo problemos, kurios pasireiškia senųjų pamatinių vertybių akistata su laikmečio iššūkiais, todėl atidžiau turėtų būti pasirenkamos ne tik kultūros raiškos formos, bet ir reikiamos kalbos priemonės. Ypač svarbu, kad siekiant glaudesnio mokslo, verslo ir gamybos sričių progreso,

pakankamas dėmesys būtų skiriamas mokslo kalbos politikai tarptautiniu mastu, nes jei užleidžiamos pozicijos kuriai nors vienai kalbai, nukenčia ne tik terminologija, bet ir pasaulio suvokimas per kalbą, sumažėja kalbinės raiškos formų (Zabarskaitė ir Smetonienė, 2013).

Kita vertus, akivaizdu, kad siekiant puoselėti tradicinę lietuvių kultūrą ir lietuvių kalbą, neįmanoma aklinau užsisklęsti nuo kitų tautų sukurtos kultūros, nors, pasak kultūros tyrinėtojų, *kuo labiau kokia nors tauta, kultūra ar civilizacija brangina savo savitumą, tuo labiau ji priešinasi susijungimui, niveliacijai, globalizacijai* (Kultūra..., 2006, p. 116). Akivaizdu, kad šios vertybių dichotomijos kontekste sunku rasti vienareikšmiškas kalbos vartojimo gaires, todėl svarbu į situaciją žvelgti kūrybiškai.

Išvados

1. Suintensyvėjusi svetimžodžių vartoseną globalizacijos sąlygomis būdinga daugeliui pasaulio kalbų – tai neišvengiama visuomeninių ir kultūrinių, gamybinių ir technologinių santykių sklaidos, pasireiškiančios kalbų kontaktais, pasekmė.

2. Anketinė apklausa parodė, kad svetimžodžių VGTU Aplinkos inžinerijos fakulteto magistrantai vartoja gerokai dažniau nei jų lietuviškus atitikmenis, be to, svetimžodžių vartoseną turi polinkį didėti (pvz.: *čatas* 2016 m. vartojo 50 proc., 2017 m. – 60 proc., *printeris* 2016 m. – 42 proc., 2017 m. – 60 proc., *ofisas* – 2016 m. – 83 proc., 2017 m. – 90 proc.).

3. Magistrantų pasirinkimui terminų trumpumas didesnės reikšmės neturi, svarbiausi svetimžodžių vartosenos motyvai yra patogumas ir suprantamumas, o lietuviškų atitikmenų – lietuviškumas, kalbos normų atitiktis, neretai įdomumas ir neįprastumas.

4. Magistrantai lietuviškus atitikmenis renkasi kalbėdami viešai, rašydami baigiamuosius studijų darbus, rengdami dalykinius raštus ir bendraudami su dėstytojais. Buitinėje aplinkoje studentai svetimžodžių lietuviškais atitikmenimis nesistengia keisti, nes, jų nuomone, svarbiausia yra norimos perteikti informacijos turinys, o ne išorinė kalbos raiška.

5. VGTU magistrantai svetimžodžių vartojimo nesieja nei su modernumu, nei su geresniu išsilavinimu, nei su normų ir taisyklių nepaisymo išskirtinumu, nes, jų manymu, žmogus, savo kalboje vartojantis angliškus žodžius, niekuo nėra nei ypatingas, nei madingas, nes jis elgiasi tipiškai, nors, tikėtina, atrodo jaunatviškiau ir šiuolaikiškiau.

Padėkos

Dėkoju VGTU Aplinkos inžinerijos fakulteto Aplinkos apsaugos ir vandens inžinerijos katedros kolektyvui už geranoriškai suteiktą galimybę atlikti tyrimą bei pavišinti gautus duomenis.

Literatūra

- Buivydienė, V. ir Rutkienė, L. (2017). Dėstytojų nuostatų dėl svetimžodžių funkcionavimo akademinėje kalboje tyrimas. *Gimtoji kalba mokykloje*, V-VI. Šiauliai: Lucilijus, p. 35-44.
- Celiešienė, V. (2009). Kompiuterijos skolinių ir jų atitikmenų vartosenos poslinkiai. *Santalka* 17(2), 11-16. ISSN 1822-430X print/1822-4318 online. <https://doi.org/10.3846/1822-430X.2009.17.2.11-16>
- Čekuolytė, A. (2010). Jaunimo požiūris į angliškus žodžius suaugusiųjų kalboje. *Kalbos kultūra*, Nr. 83, p. 322-341.
- Dagienė, V., Grigas, G. ir Jevsikova, T. (2008). *Enciklopedinis kompiuterijos žodynas*. Prieiga per internetą 2017 m. lapkričio 16 d.: <http://ims.mii.lt/EKŽ/enciklo.html>
- Kalbos patarimai*. (2013). Kn. 4: Leksika: 1. Skolinių vartojimas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras. 96 p.
- Karpuškienė, J. (2011). *Anglų kalbos įtaka lietuvių kalbai internete: magistro darbas*. Mokslinis vadovas lektorė daktarė Laima Nevinskaitė. Vilniaus universitetas Komunikacijos fakultetas, Informacijos ir komunikacijos katedra. Vilnius. 64 p.
- Kaulakienė, A. (2000). Kompiuterijos terminijos sinonimija: yda ar būtinybė. *Terminologija*, nr. 6. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, p. 23-29.

- Kaulakienė, A. (2006). Naujausios technologijos ir kompiuterijos terminija. *Santalka*, 14(4), 22-25. ISSN 1822-430X print/1822-4318 online <https://doi.org/10.3846/coactivity.2006.37>
- Kultūra globalizacijos sąlygomis. (2006). *Kultūrologija* (13 t., 368 p.), (sudarytojas St. Juknevičius). Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas. ISSN 1822-2242, ISBN 9986-638-68-2.
- Rudaitienė, V. (2011). Lietuvių kalba ir sociokultūriniai veiksniai. *Žmogus ir žodis*, 3, 40-49. ISSN 1392-8600.
- Vaicekauskienė, L. (2013). „Skolos bijosi – turtų nepadarysi“. Leksikos skolinimosi poreikiai ir polinkiai 1991–2013 m. rašytiniuose tekstuose. *Taikomoji kalbotyra*, [S.l.], n. 3, kovo 2015. ISSN 2029-8935. Prieiga per internetą 2016 m. lapkričio 12 d.: www.taikomojikalbotyra.lt
- Vaiškūnas, J. (2008). *Piktnaudžiavimas svetimžodžiais žlugdo gimtąją kalbą*. Prieiga per internetą 2017 m. spalio 8 d.: <http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/jvaiskunaspiktnaudziavimas-svetimzodziais-zlugdo-gimtaja-kalba.d?id=15653422>
- Valstybinės lietuvių kalbos komisijos konsultacijų bankas*. (2010). Prieiga per internetą 2016 m. spalio 17 d.: <http://konsultacijos.vlkk.lt/lit/98970>
- Vladarskienė, R. (2013). *Kalbą išsaugos sąmoningumas*. Prieiga per internetą 2017 m. lapkričio 16 d.: WWW.BERNARDINALIT/STRAIPSNIS/2013-10-25-RASUOLE-VLADARSKIENE-KALBA-ISSAUGOS-SAMONINGUMAS/108902
- Zabarskaitė, J. ir Smetonienė, I. (2013). *Mokslo kalbos politika*. Prieiga per internetą 2017 m. lapkričio 21 d.: http://www.parlamentostudijos.lt/Nr12/12_kalba_3.htm
- Žukienė, R. (2016). Svetimžodžių ir jų atitikmenų vartojimo studentų kalboje analizė. Iš *Kalbų studijos aukštojoje mokykloje*. Konferencijos medžiaga (p. 106-109). Kaunas.

CHANGES IN THE USE OF FOREIGN WORDS AND THEIR EQUIVALENTS IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

R. Žukienė

Summary

The increasing spread of the use of foreign words in public speech negatively affects the language of technical sciences, leading to an increasing number of foreign words used in an academic setting, which is an inevitable result of accelerated globalization and industrial and linguistic contacts. The purpose of the study is to demonstrate the relationship between the use of foreign words and their Lithuanian equivalents in the speech of II-year MA students of the Faculty of Environmental Engineering of Vilnius Gediminas Technical University. Comparative data of the 2016–2017 survey are presented. The motivation behind the use of foreign words and their equivalents is analysed as well as probable social impact on the II-year MA students' choice to use foreign words or not.

Keywords: globalization, creativity, foreign words, Lithuanian equivalents, social impa.